

मेधा सूक्तम् (तैत्तिरीय आरण्यक १०, ४१—४४)

Mēdhā Sūktam (taittirīya āraṇyaka 10, 41 – 44)

Mēdhā Sūktam word-by-word meanings

The R̥gvidhāna [4–96 & 97] advises us to suckle the newborn babe or feed it nourishment while chanting the *mēdhā* & *śhraddhā sūkta-s* so that the baby may acquire the qualities that *śhraddhā* and *mēdhā dēvī-s* confer upon the growing child. [These qualities are rock-solid-self-confidence & a sharp, analytical-incisive-mind having an almost-photographic memory].

मेधा देवी जुषमाणा न , आगाद्विश्वाची भद्रा सुमनस्य माना ।

त्वया जुष्टा नुदमाना दुरुक्तान् बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥

। मेधा । देवी । जुषमाणा । नः । आगात् । विश्वाची । भद्रा । सु-मनस्य-माना ॥

। त्वया । जुष्टा । नुदमाना । दुः-उक्तान् । बृहत् । वदेम । विदथे । सु-वीराः ॥

mēdhādēvī juṣhamāṇā na , āgād'viśhvāchī bhadrā su-manasya mānā ।

tvayā juṣh'tā nudamānā duruk'tān' bṛhad'vadēma vidathē su-vīrāḥa ॥

। mēdhā । dēvī । juṣhamāṇā । naḥa । āgāt । viśhvāchī । bhadrā । su-manasya-mānā ॥

। tvayā । juṣh'tā । nudamānā । duḥu-uktān । bṛhat । vadēma । vidathē । su-vīrāḥa ॥

मेधा **mēdhā** = *mē dhārayati iti mēdhā*. That power which upholds my memories is *mēdhā*

॥ देवी **dēvī** = fem. deity (from the root sound 'div'— lit. those that 'shine')

॥ जुषमाणा **juṣhamāṇā** = delighting (in us) ॥ नः **naḥa** = (in) us ॥ आगात् **āgāt** = upon (whose) coming

॥ विश्वाची **viśhvāchī** = all penetrating ॥ भद्रा **bhadrā** = auspicious

॥ सु-मनस्य-माना **su-manasya-mānā** = favourably disposed with a positive attitude

त्वया **tvayā** = (by) your ॥ जुष्टा **juṣh'tā** = (being) pleased ॥ नुदमाना **nudamānā** = from root 'nud'— to

prattle, make pointless talk, noise; also 'to push aside' ॥ दुः-उक्तान् **duḥu-uktān** = undesirable-word-

speakers ॥ बृहत् **bṛhat** = great ॥ वदेम **vadēma** = (all) speak ॥ विदथे **vidathē** = upon knowing (*mēdhā*)

॥ सु-वीराः **su-vīrāḥa** = *su* is short for *sushthu* = superb, excellent. *vīrāḥa* = heroic, brave. Both mean 'the superb heroes'

O Mēdhā dēvī, you are coming to us very pleased, with your all-penetrating goodness and your positive attitude. (thus) She confers upon us these (very qualities). Your grace bestows knowledge. Even those making undesirable noises are rendered wise, great, speakers.

त्वया जुष्टं , ऋषिर्भवति देवि त्वया ब्रम्हाऽऽगत श्रीरुत त्वया ।

त्वया जुष्टश्चित्रं विन्दते वसु सा नो जुषस्व द्रविणो न मेधे ॥

। त्वया । जुष्ट । ऋषिः । भवति । देवि । त्वया । ब्रम्ह । आ । गत । श्रीः । उत । त्वया ॥

। त्वया । जुष्टः । चित्रम् । विन्दते । वसु । सा । नः । जुषस्व । द्रविणे । नः । मेधे ॥

tvayā juṣh'ta , ṛṣhir'bhavati dēvit' tvayāb' bram'hā (ā)gataśh'rīrutat' tvayāā |

tvayā juṣh'taśh'chit'ram' vin'datē vasu sānō juṣhas'vad' draviṇō na mēdhē ॥

। tvayā । juṣhṭa । ṛṣhiḥi । bhavati । dēvi । tvayā । bramha । ā । gata । śhrīḥi । uta । tvayā ॥

। tvayā । juṣhṭaḥa । chitram । vindatē । vasu । sā । naḥa । juṣhasva । draviṇē । naḥa । mēdhē ॥

त्वया tvayā = (by) your ॥ जुष्ट juṣhṭa = pleasure ॥ ऋषिः ṛṣhiḥi = sage or 'seer' of veda mantra

॥ भवति bhavati = becomes ॥ देवि dēvi = fem. deity ॥ त्वया tvayā = (by) your (pleasure)

॥ ब्रम्ह bramha = bramhajñānī ॥ आ-गत ā-gata = comes ॥ श्रीः śhrīḥi = prosperity & abundance

॥ उत uta = also ॥ त्वया tvayā = (by) your (pleasure)

त्वया tvayā = (by) your ॥ जुष्टः juṣhṭaḥa = being pleased ॥ चित्रम् chitram = the 'picture', meaning the infinite variety in creation ॥ विन्दते vindatē = gets (to know) ॥ वसु vasu = wealth ॥ सा sā = she

॥ नः naḥa = us ॥ जुषस्व juṣhasva = upon being pleased ॥ द्रविणे draviṇē = by wealth, the translator in R.K. Math's book has written draviṇaḥa, for a more appropriate reading

॥ नः naḥa = us ॥ मेधे mēdhē = O Mēdhā

By your grace, one becomes a ṛṣhi. By your grace, one becomes a bramhajñānī. Your grace begets prosperity & abundance as well. By your grace, one gets to know the vast diversity in Creation, getting different kinds of wealth in the process, O Mēdhē!

मेधाम् म , इन्द्रो ददातु मेधां देवी सरस्वती ।

मेधाम् मे , अश्विनो भुवावधत्तां पुष्करस्रजा ॥

। मेधाम् । मे । इन्द्रः । ददातु । मेधाम् । देवी । सरस्वती ॥

। मेधाम् । मे । अश्विनौ । उभौ । आ । धत्ताम् । पुष्करस्रजौ ॥

mēdhām' ma , in'drō dadātu mēdhām' dēvī saras'vatī |

mēdhām' mē , aśh'vinā ubhāvādhattām' puṣh'karas'rajā ॥

। mēdhām । mē । indraḥa । dadātu । mēdhām । dēvī । sarasvatī ॥

। mēdhām । mē । aśhvinau । ubhau । ā । dhattām । puṣhkarasrajau ॥

मेधाम् mēdhām = O mēdhā ॥ मे mē = to me ॥ इन्द्रः indraḥa = the deity indraḥa, who controls all the sense organs ॥ ददातु dadātu = give ॥ मेधाम् mēdhām = O mēdhā ॥ देवी dēvī = fem. deity

॥ सरस्वती sarasvatī = sā rasēna sarati iva, one who flows (smooth) like liquid = fem. deity presiding over speech. Also called vāk śhakti.

मेधाम् mēdhām = O mēdhā ॥ मे mē = to me ॥ अश्विनौ aśhvinau = (both) the aśhvins, the celestial medicine deities ॥ उभौ ubhau = both ॥ आ-धत्ताम् ā-dhattām = establish & make steady

॥ पुष्करस्रजौ puṣhkarasrajau = bedecked with lotus flower garlands

O Indraḥa! Give me mēdhā. Sarasvatī, give me mēdhā. Lotus flower garland bedecked aśhvins! establish & make steady this mēdhā śhakti in me.

अप्सरासु च या मेधा गन्धर्वेषु च यन्मनः ।

दैवी॑ मेधा सरस्वती सा मां॑ मेधा सुरभिर्जुषता॑ऽस्वाहा॑ ॥

। अप्सरासु । च । या । मेधा । गन्धर्वेषु । च । यत् । मनः ॥

। दैवीम् । मेधा । सरस्वती । सा । माम् । मेधा । सुरभिः । जुषताम् । स्वाहा ॥

ap'sarā^{su} cha yā mēdhā gan'dhar'vēṣhu cha yan'manaḥa ।

daivī^m mēdhā saras'vatī sā mā^m mēdhā surabhir' juṣhatāges' svāhā ॥

। apsarāsu । cha । yā । mēdhā । gandharvēṣhu । cha । yat । manaḥa ॥

। daivīm । mēdhā । sarasvatī । sā । mām । mēdhā । surabhiḥi । juṣhatām । svāhā ॥

अप्सरासु **apsarāsu** = in *apsarās* (*apsarās* are the heavenly dancers, extremely charming, used to be sent to Earth by king *indraḥa* to tempt any great *tapasvī* (who was) on the verge of attaining some divine power.)
॥ च **cha** = and ॥ या **yā** = whoever she ॥ मेधा **mēdhā** = *mēdhā* ॥ गन्धर्वेषु **gandharvēṣhu** = in *gandharvas* (the heavenly minstrels) ॥ च **cha** = and ॥ यत् **yat** = according to, as per ॥ मनः **manaḥa** = mind

दैवीम् **daivīm** = O *dēvi!* ॥ मेधा **mēdhā** = *mēdhā* ॥ सरस्वती **sarasvatī** = see previous verse above

॥ सा **sā** = she ॥ माम् **mām** = to me ॥ मेधा **mēdhā** = *mēdhā* ॥ सुरभिः **surabhiḥi** = fragrance

॥ जुषताम् **juṣhatām** = *juhōmi* = offer into the *yajña* fire (inner or outer) ॥ स्वाहा **svāhā** = the verb accompanying the act of offering in the *yajña* fire

The memory of apsarā-s, the thought processes of gandharva-s, be pleased to grant me, O Sarasvatī— that very same mental fragrance! Svāhā!!

आ मां॑ मेधा सुरभिर्विश्वरूपा हिरण्यवर्णा जगती जगम्या ।

ऊर्जस्वती पयसा पिन्वमाना सा मां॑ मेधा सुप्रतीका जुषन्ताम् ॥

। आ । माम् । मेधा । सुरभिः । विश्व-रूपा । हिरण्य-वर्णा । जगती । जगम्या ॥

। ऊर्जस्वती । पयसा । पिन्वमाना । सा । माम् । मेधा । सु-प्रतीका । जुषन्ताम् ॥

ā mā^m mēdhā surabhir' viśh'varūpā hiraṇ'yavar'ṇā jagatī jagam'yā ।

ūr'jas'vatī payasā pin'vamānā sā mā^m mēdhā sup'ratīkā juṣhan'tām ॥

। ā । mām । mēdhā । surabhiḥi । viśhva-rūpā । hiraṇya-varṇā । jagatī । jagamyā ॥

। ūrjasvatī । payasā । pinvamānā । sā । mām । mēdhā । su-pratīkā । juṣhantām ॥

आ **ā** = come ॥ माम् **mām** = to me ॥ मेधा **mēdhā** = *mēdhā* ॥ सुरभिः **surabhiḥi** = fragrance

॥ विश्व-रूपा **viśhva-rūpā** = in all forms ॥ हिरण्य-वर्णा **hiraṇya-varṇā** = golden hued

॥ जगती **jagatī** = all pervading ॥ जगम्या **jagamyā** = all-sought-after

ऊर्जस्वती **ūrjasvatī** = full of elevating energy ॥ पयसा **payasā** = by milk

॥ पिन्वमाना **pinvamānā** = energizing (nourishing) ॥ सा **sā** = she ॥ माम् **mām** = to me

॥ मेधा **mēdhā** = *mēdhā* ॥ सु-प्रतीका **su-pratīkā** = *sushṭhu pratīkā* = excellently auspicious signs

॥ जुषन्ताम् **juṣhantām** = be pleased to endow me

She comes with her grace, bringing these: her fragrance, her omnipresence, her lustre, her all-pervasiveness, her all-sought-after-ness, her elevating energy. By milk she gives these nourishing, energizing qualities; in the process, endowing me with auspicious signs as well.

मयि मेधां मयि प्रजां मय्यग्निस्तेजो दधातु
मयि मेधां मयि प्रजां मयीन्द्र , इन्द्रियन्दधातु
मयि मेधां मयि प्रजां मयि सूर्यो भ्राजो दधातु ॥

। मयि । मेधाम् । मयि । प्रजाम् । मयि । अग्निः । तेजः । दधातु ।
। मयि । मेधाम् । मयि । प्रजाम् । मयि । इन्द्रः । इन्द्रियम् । दधातु ।
। मयि । मेधाम् । मयि । प्रजाम् । मयि । सूर्यः । भ्राजः । दधातु ॥

ma^{yi} mēdhām' ma^{yip}' pra^{jām}' may'yag'nis'tējō dadhātu
ma^{yi} mēdhām' ma^{yip}' pra^{jām}' mayīn'dra , in'driyam' dadhātu
ma^{yi} mēdhām' ma^{yip}' pra^{jām}' mayi sūr'yōb' bhrājō dadhātu ॥

। mayi । mēdhām । mayi । pra^{jām} । mayi । agnihi । tējaḥa । dadhātu ।
। mayi । mēdhām । mayi । pra^{jām} । mayi । indraḥa । indriyam । dadhātu ।
। mayi । mēdhām । mayi । pra^{jām} । mayi । sūryaḥa । bhrājaḥa । dadhātu ॥

मयि mayi = my ॥ मेधाम् mēdhām = mēdhā ॥ मयि mayi = my ॥ प्रजाम् pra^{jām} = progeny
॥ मयि mayi = my ॥ अग्निः agnihi = fire deity ॥ तेजः tējaḥa = fiery lustre ॥ दधातु dadhātu = give

॥ mayi ॥ mēdhām ॥ mayi ॥ pra^{jām} ॥ mayi [all repeated as above] ॥ इन्द्रः indraḥa = king of
deities, regulator-controller of sense-organs ॥ इन्द्रियम् indriyam = sense-organs ॥ दधातु dadhātu = give

॥ mayi ॥ mēdhām ॥ mayi ॥ pra^{jām} ॥ mayi [all repeated as above] ॥ सूर्यः sūryaḥa = sun deity
॥ भ्राजः bhrājaḥa = illumination ॥ दधातु dadhātu = give

O my mēdhā! Give this to me & my progeny:

From agnihi — his fiery lustre;

From indraḥa — perfectly working sense organs and work-organs;

From the sun — his all round illuminating quality.

Pada pāṭha for the last line is available since that portion is also chanted in the *Taittirīya samhita*. The advanced chanters may chant the *pada*, *krama*, *jaṭā* and *ghana pāṭhas* for this particular line.

Pada pāṭha for mayi mēdhām mayi pra^{jām} (TS 3, 3, 1—7 to 9)

। मयि । मेधाम् । मयि । प्रजामितिप्र-जाम् । मयि । अग्निः । तेजः । दधातु ।
। मयि । मेधाम् । मयि । प्रजामितिप्र-जाम् । मयि । इन्द्रः । इन्द्रियम् । दधातु ।
। मयि । मेधाम् । मयि । प्रजामितिप्र-जाम् । मयि । सूर्यः । भ्राजः । दधातु ॥

। ma^{yi} । mēdhām । ma^{yi} । pra^{jāmi}'tip' ra-jām । ma^{yi} । ag'nihi । tējaḥa । dadhātu ।
। ma^{yi} । mēdhām । ma^{yi} । pra^{jāmi}'tip' ra-jām । ma^{yi} । in'draḥa । in'driyam । dadhātu ।
। ma^{yi} । mēdhām । ma^{yi} । pra^{jāmi}'tip' ra-jām । ma^{yi} । sūr'yaḥa । bhrājaḥa । dadhātu ॥

NOTE: Some chanters begin with the mantra from *taittirīya upaniṣad* “*yaśchhandasāmṛṣhabhō viśhvarūpaḥa...*” as a *śhānti pāṭha* and end with the *hamsa gāyatrī* as an ending to the *mēdhā sūktam*. These are not present in the original *āranyaka* version before and after the *mēdhā sūktam*.

(We are proactively concerned with the correctness and accuracy of all our presentations.

Any suggestions, corrections, remarks will be treated with gratitude, promptness and respect.

Please email them to Maunish Vyas: maunish dot vyas at gmail dot com)